

GAPERS

De gaper is een typisch Nederlands uithangteken voor apotheek en drogisterij, slechts voorkomende in Nederland, vooral in Amsterdam en in mindere mate in Vlaanderen. Dit feit is niet verklaarbaar met de bekende theorie van het knechtje van de kwakzalver op de jaarmarkt.

Ook de wereldmarkt voor specerijen en geneesmiddelen was beperkt tot de Nederlanden. Immers vormde, tot de eerste helft van de 15e eeuw, Brugge, daarna tot 1581 Antwerpen en vervolgens Amsterdam het centrum van de wereldhandel in geneesmiddelen. Deze steden onderhielden het contact met Venetië, de stapelplaats van de oosterse geneesmiddelen.

De gaper, oorspronkelijk een oostering met een pijp zwavel (evenzeer een oosters product) in de mond zou het embleem geweest kunnen zijn van de kruidenier, de groothandelaar in oosterse producten zoals specerijen enz. De arabische geneeskunst stond in de 16e en 17e eeuw ook bij ons in hoog aanzien, hetgeen ook blijkt uit de afbeelding van een hele arabische apotheek op het eerste nederlandse voorschriftenboek „Dlicht d'Apothekers" te Brussel gedrukt in 1515 en de uitbeelding van beroemde arabische artsen zoals Mesua en Avicenna. „De arabische geneeskunde was toen 's werelds voogdes en 's moren aanschijn het kenteken van de winkelinhoud" zoals Krul het reeds in 1891 uitdrukte.

Willen wij deze theorie van de gaper bewijzen dan dient een onderzoek in-

gesteld te worden naar de ouderdom van de gaper als uithangteken en huisnaam. De gaper moet dan voor 1581 in Vlaanderen aanwijsbaar zijn. Gezien de vergankelijkheid van het materiaal waaruit de gaper vervaardigd is, zijn er in Vlaanderen minder bewaard, dan in Amsterdam waar de wereldmarkt tot de franse tijd is gebleven.

In Amsterdam kennen wij de huisnamen „t gecroonde Moriaenshoofd" (1618) en „de Pars" (1637) reeds in de 17e eeuw en uit diezelfde tijd de nog bestaande Gapersteeg, die zijn naam ontleent aan een huis op het Rokin „in de Gapert" (1647). Wij weten ook dat deze steeg in de 16e eeuw een andere naam droeg, namelijk Ovensteeg. In Rotterdam is in 1584 reeds de Gapersbrug.

Gegevens, oudere gegevens, uit België zouden deze theorie verder moeten steunen. We weten slechts dat de apotheek „Het Moriaenshoofd" te Oudenaarde reeds in 1699 zo heette. Het museum voor Folklore te Antwerpen wees mij nog op een passage in Oostvlaamse Zanten van 1952 nr 45 waar te Drongen en te Astene „de Gapaert" genoemd wordt die terug zou gaan tot 1571, dus inderdaad van voor 1581 dateert.

We zouden graag dergelijke oude gegevens van gapers of huisnamen uit Antwerpen en Brugge zien. Misschien zijn onze Belgische collega's in staat dergelijke inlichtingen te verstrekken of eens een onderzoek hiernaar in te stellen.

D. A. Wittop Koning.